

- раціональному використанні природного та культурного потенціалу на основі програмно-цільового підходу до розвитку туризму;
- переході підприємств туризму на ресурсозберігаючі технології; зменшенні виробничих відходів, застосуванні транспортних засобів, що мінімально забруднюють довкілля;
- залученні місцевого населення у процес прийняття рішень відносно розвитку туризму; партнерстві у взаємовідносинах державного й приватного секторів;
- сприянні через туризм підйому соціально-економічного піднесення окремих регіонів та держави в цілому.

Для обґрунтування прийняття рішень щодо розвитку туризму та курортно-рекреаційної індустрії на довгостроковий період необхідно зробити комплексну оцінку території (туристичний паспорт), до якої необхідно ввести такі складові:

- природно-ресурсну базу;
- географічне положення;
- сучасний стан економічного розвитку;
- соціальні умови розміщення;
- екологічний феномен території;
- архітектурно-естетичні умови.

Основним формами територіальної структури рекреаційно-туристичного комплексу є поєднання туристичних та рекреаційних пунктів, центрів, вузлів, районів та зон, що сформувались або формуються під впливом різноманітних чинників.

Використовуючи економічно-математичні моделі функціонування та розвитку туристично-рекреаційних систем можна визначити несприятливі чинники впливу та умови соціально-економічного розвитку території.

Отже, наявність до достатньої кількості туристичних ресурсів є головною передумовою функціонування туристичної індустрії у регіоні.

Література:

1. Вихарев А.О. Программный туризм как концепция перестройки туристско-экскурсионного обслуживания // Теоретические проблемы рекреационной географии. – Москва, 1989. – С.109-119.
2. Закон України «Про туризм» // Офіційний вісник України. Щотижневий збірник актів законодавства. – К.: 2003. – № 50. – С.34-56.
3. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. – Чернівці: Книги –XXI, 2003. – 300 с.
4. Стецько Н.П. словник термінів і понять із рекреаційної географії та географії туризму. Навч. метод. посібник. – Тернопіль: видавничий центр ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2005. – 68 с.
5. Школа І.М. та ін. Менеджмент туристичної індустрії: Навч. посібник / За ред. проф. І.М. Школи. – Чернівці, 2003. – 596 с.
6. Царик Л.П., Чернюк Г.В. Природні рекреаційні ресурси: Методи оцінки і аналізу. – Тернопіль, Підручники і посібники, 2001. –188 с.

Summary:

Tourist resources are the combination of natural and artificial objects adaptable for the forming of tourist product.

Катерина ТКАЧ

СТАРОВИННІ ЗАМКИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ ЯК ОБ'ЄКТИ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Тернопільська область відноситься до депресивних регіонів України, у ній розвиток господарства має значно нижчі показники, ніж решта території країни (1,5 % ВВП, 0,6 % промислової, 3 % сільськогосподарської продукції держави). Водночас – це «найчистіший» у плані забруднення регіон, що має багаті рекреаційні ресурси. Тому, однією із перспективних галузей господарства у Тернопільській області є туризм. Для його розвитку необхідні невеликі стартові інвестиції, він має високий рівень рентабельності та мінімальний термін окупності витрат.

Серед рекреаційних ресурсів важливе місце займають культурні, які є основою для розвитку пізнавального туризму.

Тернопільська область займає друге місце в Україні за кількістю архітектурно-історичних споруд (після Львівської).

Історичне минуле залишило на Тернопільщині старовинні фортеці у таких населених пунктах, як Бережани, Збараж, Скалат, Тереховля, Долина, Буданів, Золотий Потік, Тернопіль, Окопи, Кудринці, Висічка. В сучасних умовах варто значну увагу приділити вивченню минулого та історії зведення цих споруд, що зберегли ознаки різних мистецьких стилів – ренесансу, бароко та інших, для того, щоб ознайомити туристів із зразками мистецької майстерності XV-XVII ст. Особливо цінними у цьому плані є Білокриницький, Раєвський, Язлівецький та Коропецький палаці, які ще відносно добре збереглися.

Інфраструктура туристичної галузі недостатньо розвинута, не вистачає коштів на відбудову та реставрацію таких потенційних туристичних об'єктів, як руїни фортець у Залізцях, Микулинцях, Підзамку, Сидорові, Кривчому, Токах, Кременеці, Чорткові та Бучачі, а також, що ще збереглися.

Найбільше збереженими в області є Бережанський і Збараський замки. Бережанський замок споруджений у 1554 році. На відміну від інших твердинь, він постав не на неприступній горі, а в глибокій річковій долині, на острові, утвореному двома рукавами Золотої Липи. Спланований в оборонно-житловому стилі, він мав не оборонні мури, а житлові будинки з бійницями на зовнішніх стінах.

У XVII ст. у східній частині замку добудували багатий на прикраси палац. До замку вела оздоблена кам'яною різьбою в'їзна брама з перекидним ланцюговим мостом. Бережанський замок відіграв вагомий роль в обороні Поділля від чужоземних навал. Цікавою пам'яткою середньовічної архітектури є замковий костел, який вважається однією з найкращих пам'яток костельного зодчества, що збереглися на території області. В замку жили власники Бережан – магнати Синявські. Про красу замку писали поети-мандрівники. Так, чимало рядків замку присвятив Ю. Словацький, уродженець Тернопільщини.

Вражає своєю неповторністю й інша легендарна споруда – Збараська фортеця (сер. XVII ст. забудови), спланована як оборонна споруда. Сам палац – прямокутний, двоповерховий, з характерними для ренесансу формами. Будучи неодноразово зруйнованим, він почав повільно занепадати із середини XIX ст. аж до 1966 р., коли радянські реставратори взялися за його відновлення, яке триває до сьогодні. Історія фортеці загадкова і довга. Починаючи родом Збараських, що спланували проект замку, і закінчуючи I світовою війною, зазнавала перевтілень (як креативних, так і руйнівних). Так, після переходу до рук Вишневецьких, споруда набула бастионних ознак – були добудовані каземати та бічні брами.

Історія замку пов'язана з такими діячами українського визвольного руху, як Б. Хмельницький, полковники М. Кривоніс, П. Морозенко (героїчно загинув під Збаражем). Багато видатних земляків побували тут, описавши замок та його минуле (І. Франко, П. Тичина та ін.).

На території замкового палацу збереглася криниця, збудована 300 років тому. До сьогонішнього часу замковий палац залишається місцевою таємницею, будучи не до кінця дослідженим. Вважається, що в підземеллі правого крила казематів могла бути катівня, де карали непокірних особливо жорстокі князі Вишневецькі та Потоцькі. Там, за переказами, існують привиди замучених людей.

Особливої уваги заслуговує історія сторічного органу, розташованого в палаці. Після встановлення його тут у 1905 р., селянам довелося переховувати його від радянських властей. Зараз він стоїть поряд із виставками етнографічних композицій, ікон, дерев'яних скульптур середньовіччя, галереєю середньовічної зброї.

Планується реставрувати замок до його первісного вигляду, що потребує, звісно, титанічних зусиль. Таке нововведення сприятиме розвитку популярності замку та його святинь, також відродженню міста. Із створенням у Збаражі історико-архітектурного заповідника (1994 р.) посилилися потоки туристів до замку, що певною мірою сприяє його популяризації серед населення країни.

Загалом для реставрації замків в область необхідне залучення коштів як вітчизняних, так і іноземних інвесторів. У цьому плані значна перспектива відкривається для польських підприємців, які поруч з українськими, можуть мати значні можливості для впорядкування замків і палаців, що можуть стати важливими об'єктами не тільки пізнавального, але й сентиментального туризму в області. Створення нормального рівня інфраструктури, особливо шляхів, готелів, кемпінгів та іншого, є також важливою умовою використання цих об'єктів у туризмі та рекреації.

1. Історія міст і сіл Української РСР. Тернопільська обл. / Під ред. Нечай С. П. – К.: Інститут історії АН УРСР, 1973. – 640 с.
2. Чайка В. Археологічні розкопки в урочищі Замкова гора с. Старий Збараж: піднята завіса над минулим // Вісник історії краю. – 1998. – № 5. 16-7.
3. Навчально-краєзнавчий атлас Тернопільської області. – Л.: Львівська політехніка, 2000. – 24 с.

Summary:

It is said about using old castles in recreation branch of economy in this article. Berezhansky and Zbarazky castles are described in details here. These are the most vizited castles in Ternopil region as the object of knowledge branch of tourism.

УДК 528.94

Наталія ДУК

МИТНА ДІЯЛЬНІСТЬ І ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ОПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ: ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ, КАРТОГРАФУВАННЯ, РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Актуальність і стан проблеми дослідження. Митна справа – складова частина зовнішньоекономічної діяльності країни, що включає в себе встановлення порядку і організацію переміщення через митний кордон товарів і предметів, обкладання митом, оформлення, здійснення контролю та інших заходів щодо реалізації митної політики в країні [6], яка сьогодні має велике значення з огляду на євроінтеграційне спрямування зовнішньої політики нашої держави. Митна діяльність відрізняється чітко вираженою регіональною специфікою, що обумовлена головним чином різною величиною та змістом експортного потенціалу регіонів, особливостями розташування їх щодо державного кордону, а також відміннями між регіонами у характері їхнього історичного й економічного розвитку. Як наслідок, така регіональна диференціація виражається у різних обсягах і характері митних операцій та ступені розгалуженості мережі митних об'єктів. Все це обумовлює актуальність географо-картографічних досліджень щодо визначення місця України на світовому ринку, характеру її зовнішньоекономічних зв'язків, регіональних особливостей територіальної організації митної діяльності та ін.

В Україні проблема дослідження митної справи як чинника розвитку та регулювання географічного поділу праці та зовнішньоекономічної діяльності була піднята публікаціями [7-8], в яких зазначається необхідність системного теоретико-методологічного суспільно-географічного пізнання митної справи, обґрунтування об'єкту і предмету вивчення, системи регіональних чинників, що зумовлюють функціонування об'єктів митної діяльності, методів і методики їх поглибленого вивчення.

В статті [1] визначено практичні завдання географічного дослідження митної системи (МС) України з метою формування цілісної регіональної митної політики, серед яких відзначимо наступні: побудова рівнорівневої територіальної структури митної справи, тобто виділення основних ієрархічно співвідпорядкованих територіально локалізованих елементів митної інфраструктури; оцінка їх географічного положення; географічний аналіз діяльності кожного з виділених елементів та просторових взаємозв'язків між ними та з господарськими й іншими об'єктами найближчого оточення; визначення місця в регіональному господарському комплексі; побудова геологістичних схем міждержавних потоків товарів, капіталу та об'єктів рухомої культурної й природної спадщини, що перетинають митний кордон України, з метою оптимізації їх проходження та захисту національних інтересів держави.

Питань картографування діяльності митної системи України торкаються лише декілька робіт [2-5], практичний досвід створення карт цих сюжетів також незначний. Необхідність географічного вивчення митної системи країни потребує створення й широкого використання у практичній діяльності системи карт МС України. Актуальним є створення картографічного забезпечення митної справи на основі ГІС-технологій як важливої складової в структурі інформаційної бази держави, про що свідчить функціонування “чергової” ГІС-карти митних об'єктів України. Поряд з окремими картами та їх серіями обов'язковим елементом картографічного забезпечення митної справи повинен бути, на наш погляд, атлас митної служби України. Це підтверджує опитування співробітників митної служби різних рівнів, підрозділів і регіонів, проведене з метою визначення потреб у